

ALEX PERRY

MAFIAN

tyttäret

*Naiset, jotka vastustivat maailman
pahinta rikollisjärjestöä*

Suomentanut Ulla Lempinen

ATENA

*Hyville tyttärille
ja Tessille,
ikuisesti*

Englanninkielinen alkuteos
*The Good Mothers. The True Story of the Women
Who Took on the World's Most Powerful Mafia*

© by Alex Perry

Suomenkielinen laitos
© Atena / Kustannusosakeyhtiö Otava 2022

Atena
Jyväskylä
atena.fi

ISBN 978-951-1-42346-1

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2022

SISÄLLYS

ENSIMMÄINEN NÄYTÖS: KATOAMINEN MILANOSSA

I	13
II.....	27
III.....	37
IV.....	53
V.....	59
VI.....	77
VII	94
VIII	109

TOINEN NÄYTÖS: KAPINAA ROSARNOSSA

IX.....	129
X.....	145
XI.....	155
XII	163
XIII	171
XIV.....	174
XV	186
XVI.....	197
XVII.....	211

KOLMAS NÄYTÖS: ITALIA HERÄÄ

XVIII	229
XIX.....	235
XX	239
XXI.....	248
XXII.....	259
XXIII	272
XXIV	285
XXV	302
XXVI	311
<i>Kiitokset</i>	324
<i>Viitteet</i>	328

KIRJAILIJAN HUOMAUTUS

Noudatan henkilönimissä italialaista käytäntöä, jonka mukaan esimerkiksi Maria Concetta Cacciola on toisesta maininnasta eteenpäin Concetta tai 'Cetta. Monesta länsimaasta poiketen italialaisnaiset pitävät isänsä sukunimen avioiduttuaankin. Lea Garofalo piti siis tyttönimensä mentyään naimisiin Carlo Coscon kanssa, mutta heidän tyttärensä Denise sai isänsä sukunimen Cosco.

ENSIMMÄINEN NÄYTÖS

KATOAMINEN MILANOSSA

I

Milanon tunnus on jättiläiskäärme, jonka kidassa roikkuu kirkuva lapsi.¹ Pohjois-Italian tärkeimmällä kaupungilla on ollut muitakin symboleja: villavaturkkinen karju, kultainen madonna ja nykyään myös designmerkit, jotka ovat tehneet Milanosta maailman muotipääkaupungin. Silti suosituimpana tunnukseksi on säilynyt tuo 800 vuotta vanha kiemurteleva käärme, joka on upottanut myrkkyhampaansa veriseen, vääntelehtivään lapseen. Se koristaa niin lippuja ja kaupunginmuurien reliefejä kuin Alfa Romeon logoa ja Inter Milanin pelipaitaa. Se on oudon synkeä symboli kansalle, joka tunnetaan pikemminkin tiiviistä perhesiteistä ja ruuasta, ja merkillisen karkea tunnus kaupungille, jonka taiteelliset saavutukset yltyvät da Vincin *Vii-meisen ehtoollisen* ylimaallisiin sfääreihin. Useimmat milanolaiset eivät edes tiedä, mihin symboli alkujaan viittaa. Jotkut tosin saattavat rehellisyydenpuuskassa arvella tunnuksen säilyneen näin kauan siksi, että se kuvastaa kaupungin ytimessä piilevää synkkää totuutta: Milanon kuulun elinvoiman ja aikaansaannosten taustalla vaikuttaa myös se, kuka on valmis tuhoamaan kenet.

Marraskuun lopulla 2009 Denise Cosco vietti Milanossa loma-aikaa perheensä kanssa. Niinä neljänä päivänä ennen kuin hänen isänsä tappoi hänen äitinsä ja hävitti tämän jäljettömiin, hän oli jo melkein alkanut uskoa, että heidän perheensä oli jättänyt synkän menneisyyden taakseen. Denise oli 17-vuotias. Hänen

äitinsä oli Lea Garofalo, 35-vuotias mafioson tytär, ja hänen isänsä oli Carlo Cosco, 39-vuotias kokaiinin salakuljettaja. Lea oli mennyt Carlon kanssa naimisiin 16-vuotiaana, saanut Denisen 17-vuotiaana, nähnyt 21-vuotiaana Carlon ja tämän veljen tappavan miehen Milanossa ja auttanut 22-vuotiaana passittamaan Carlon Milanon San Vittoren vankilaan. Denise oli vartunut pakosalla. Kuuden vuoden ajan, vuodesta 1996 vuoteen 2002, Lea oli piileskellyt tyttärensä kanssa Alppien juurella sijaitsevan keskiaikaisen Bergamon kapeilla kujilla. Lea oli esittänyt sen tyttärelleen leikkinä – kaksi etelän tyttöä piilosilla Italian harmaassa pohjoisessa – ja ajan myötä heistä oli tullut toisilleen korvaamattomat. Kun tuo keijukaismainen pari käveli Bergamon mukulakivikaduilla käsi kädessä, tummat kiharat korvan taakse sipaistuina, heitä pidettiin sisaruksina.

Eräänä yönä vuonna 2000 Lea vilkaisi asuntonsa ikkunasta kadulle ja näki vanhan Fiatinsa roihuavan tulessa. Kun sitten vuonna 2002 heidän skootterinsa varastettiin ja ulko-ovi sytytettiin palamaan, Lea sanoi Deniselle keksineensä uuden leikin. Hän talutti kymmenvuotiaan tyttärensä kädestä santarmi-asemalle ja ilmoitti tyrmistyneelle päivystäjälle, että todistaisi mafiaa vastaan, jos pääsisi todistajansuojeluohjelmaan. Vuosina 2002–2008 äiti ja tytär asuivat valtion turvataloissa. Sen jälkeen seuraavan kahdeksan kuukauden aikana he olivat kuitenkin olleet taas omillaan syistä, joita Denise ei täysin käsittänyt. Carlon miehet olivat löytäneet heidät jo kolmesti. Ja yhtä monta kertaa Lea ja Denise olivat päässeet pakoon. Mutta keväällä 2009 lopen uupunut ja pennitön Lea ilmoitti Deniselle, että heillä oli kaksi vaihtoehtoa: joko he haalisivat jostakin rahaa ja pakenisivat Australiaan tai Lea yrittäisi päästä sopuun Carlon kanssa.

Kumpikaan vaihtoehto ei vaikuttanut todennäköiseltä, mutta sovinto Carlon kanssa saattoi olla mahdollisuuksien rajoissa. Valtio ei enää yrittäisi nostaa syytettä Carloa vastaan Lean to-

distajanlausunnon pohjalta, ja vaikka ratkaisu raivostutti Leaa, se tarkoitti myös sitä, ettei hän enää olisi Carlolle uhka. Huhtikuussa 2009 Lea ehdotti miehelleen viestissä, että heidän pitäisi antaa toisilleen anteeksi ja unohtaa menneet, ja Carlo tuntui olevan samaa mieltä. Uhkailut loppuivat eivätkä autot enää syttyneet palamaan. Carlo alkoi viedä Deniseä retkille Calabrian vanhalle maaseudulle. Eräänä syyskuun iltana hän sai jopa suostuteltua Lean treffeille. He ajoivat rannikolle ja muistelivat yöhön asti kesää, jolloin he olivat monta vuotta sitten tavanneet.

Sitten marraskuussa 2009 Carlo soitti ja kutsui vaimonsa ja tyttärensä muutamaksi päiväksi Milanoon, ja kun puhelimeen vastannut Denise vilkaisi kysyvästi äitiinsä, Lea kohautti olkapäitään ja sanoi että olkoon, sehän voisi olla niin kuin pikku loma. Lean muistoissa talvinen Milano oli kylmä ja ankea kaupunki, jossa puut piirtyivät taivasta vasten kuin mustat salamet ja tuulenpuuskat jymisivät pitkin katuja kuin lumivyöryt ajaen edellään jäätäviä rankkasadekuuroja. Mutta Denisestä olisi ihaana kierrellä Milanon liikkeissä, ja Lea ja Carlon pitäisi keskustella Denisen tulevaisuudesta. Lisäksi Lea oli kesästä asti ajatellut Carloa. Kaksikymmentä vuotta sitten Carlo oli ottanut hänen kasvonsa kouriensa väliin ja luvannut viedä hänet pois mafian ja murhien maailmasta ja Lea oli uskonut, lähinnä siksi, että mies itse tuntui uskovan puheisiinsa. Lea käytti yhä kultaista rannekortua ja kaulaketjua, jotka Carlo oli tuolloin antanut. Ja tytärtään Carlo rakasti, siitä ei ollut epäilystäkään. Ehkä Denise oli oikeassa, Lea ajatteli. Ehkä he kolme tosiaan voisivat aloittaa alusta. Tuntui aivan liian kaukaa haetulta ajatukselta, että Carlon uusi lauhkea käytös olisi ollut vain osa monimutkaista juontaa, jolla Lea saataisiin ensin luottamaan häneen ja sitten nitistettäisiin. Ihmiseltä sai hengen pois helpomminkin.

Lea Garofalo oli lähtöisin paremmista piireistä kuin Carlo Cosco. Carlon oli pitänyt ansaita paikkansa klaanien hierarkias-
sa, mutta Lea syntyi mafiaprinsessaksi, olihan hän Pagliarellen
Garofalojen eli itärannikon 'Ndranghetan ylimystösuvun tyttä-
riä. Carlo oli komea ja vankka kuin karhu, Lea hienopiirteisem-
pi: korkeat poskipäät, hoikka varsi ja tuuheat, tummat kiharat
korostivat hänen luontaista tyylikkyytään. Carlon takelteleva
puhe ja juro olemus korostuivat erityisesti Lean seurassa, joka
puhui sivistyneesti kuin pohjoisitalialaiset mutta samalla eloi-
sasti kuin etelän asukkaat ja saattoi viiden minuutin sisällä nau-
raa, riidellä ja itkeä. Toisenlaisessa maailmassa Lea olisi parin
avioliittovuoden jälkeen vääjäämättä jättänyt Carlon ja jatkanut
elämäänsä puhtaalta pöydältä.

Ainakin Carlo yritti hillitä vahingonilonsa, Lea ajatteli.
Ystävänsä välityksellä mies toimitti heille sata euroa Mila-
non-junalippuihin. Kun Lea ja Denise saapuivat kaupungin
keskusrautatieasemalle, Mussolinin lasista ja marmorista ra-
kennuttaman pohjoisen vallan ja järjestyksen monumentille,
Carlo itse oli heitä vastassa mustalla Audilla. Hän vei heidät
viihtyisään hotelli Losannaan, joka sijaitsi sivukadulla kortte-
lin päässä Milanon Champs-Elysées'stä eli Corso Sempionesta
ja pienen kävelymatkan päässä heidän entisestä Viale Montello
-kadun asunnostaan. Seuraavina neljänä päivänä Carlo ei men-
neistä puhunut. Hän ei maininnut sanallakaan 'Ndranghetaa tai
sitä, että Lea oli rikkonut vaikenemisen lain *omertàn* ja ollut vä-
hällä tuhota kaiken minkä eteen Carlo veljineen oli uurastanut.
Denisen mukaan he päinvastoin viettivät »rauhallisen ja lep-
poisan» pikkuloman, juuri sellaisen perheloman jollaisia heillä
ei aiemmin ollut koskaan ollut. Milanon Ferrari-autoliikkeen
ja Armanin muotiputiikit olivat valovuosien päässä Calabrian
vuohilaitumista, ja Carloa näytti ilahduttavan, miten hyvin hä-
nen vaimonsa ja tyttärensä kaupungissa viihtyivät. He vaelsivat

kolmistaan kanavien varsilla ja kivetyillä piazzailla, Carlo milanolaiseen tapaan takki rennosti hartioilla, Lea ja Denise farkuissa ja muhkeissa untuvatakeissa, söivät pizzaa ja cannelloneja ja silmäilivät näyteikkunoita 1800-luvulla rakennetussa Galleriassa vastapäätä Milanon mahtavaa goottilaistyylistä tuomiokirkkoa. Carlo maksoi kaiken, Denisen vaateostokset, yhteiset ateriat, kahvit ja jäätelöt. Carlo jopa järjesti naiset ystävänsä Massimon kauneussalonkiin laitattamaan kulmakarvansa. Kun Lealta loppui hasis, Carlo kutsui hätiin serkkunsa Carmine Venturinon ja piti huolen siitä, ettei Lean tarvinnut maksaa.

Oli heillä tietysti huonompiakin hetkiä. Teinille tyypilliseen tapaan Denise veti vähän väliä tupakkaa ja karsasti raskaita italialaisruokia. Carlo, joka tapasi vaimonsa ja tyttärensä vasta toista kertaa kolmeentoista vuoteen, näki miten paljon nämä muistuttivat toisiaan ja palasi väkisinkin muistoissaan yhdeksäntoista vuoden taakse päivään, jolloin 16-vuotias Lea oli karannut hänen kanssaan Milanoon. Leaa puolestaan oli alkanut hiukan hermostuttaa. Hän oli pyytänyt, ettei Carlo kertoisi kenellekään hänen Milanon-vierailustaan, mutta mies oli saman tien esitellyt hänet Massimolle ja Carminelle, ja varsinkin Carmine vaikutti olevan enemmän kuin pelkkä ystävä. Lisäksi Leaa vaivasi herkeämättä tunne, että heitä seurattiin.

Lea huomasi turvautuvansa vanhaan tapansa. Hän oli pitkään tarvinnut hasissätkän tai pari saadakseen iltaisin unta, ja Denisen hotellihuoneesta löytämistä jämästä päätellen Lea pössytteli nyt pitkin päivää. Uni ja rauha olivat Lealle tietenkin hyväksi, ja harvinaista herkkua. Ei kuitenkaan tuntunut kovin viisaalta olla pölyssä Carlon seurassa – olihan mies mafioso ja viimeiset kolmeitoista vuotta jahdannut Leaa ympäri Italiaa.

Matka sujui joka tapauksessa paremmin kuin Lea oli uskaltanut toivoa. Ensin hän oli pyytänyt tytärtä pysymään seurassaan aina kun Carlo oli paikalla, sillä, kuten Denise myöhemmin

kertoi, »äidille ei tapahtuisi mitään, jos minä olin paikalla». Pian Lea alkoi luottaa mieheensä sen verran, että uskalsi jäädä tämän kanssa kahden. Marraskuun 23. päivän illalla Denise meni varhain nukkumaan ja Lea ja Carlo lähtivät ravintolaan syömään. Vuodet olivat kiristäneet Lean hermoja, mutta Carlo tuntui muuttuneen leppoisammaksi. Hänestä oli tullut vantterra miehenjätkäle, jolla oli paksut korvalehdet, sängeksi ajeltu tukka ja nyrkkeilijän nenä, mutta käytökseltään hän oli lempeä ja huomaavainen. Kun Lea mainitsi Denisea aikeesta hakea Milanon yliopistoon, Carlo tarjoutui pitämään tyttöä silmällä. Ja kun Carlo lupasi antaa tyttärelleen pesämunaksi 200 000 euroa ja Lea moitti häntä siitä, että hän oli tuhlanut kymmeniä tuhansia heidän jahtaamiseensa – »ja ihan turhaan, koska ehdit paikalle aina liian myöhään!» – Carlo suhtautui tavoistaan poiketen loukkaukseen hyväntahtoisesti. Laskun hoidettuaan Carlo vei Lean kaupunkiajelulle, ja he lipuivat autioilla kaduilla silmäillen vaitonaisina nähtävyyksiä ja välillä toisiaan. Carlo oli niin ajatuksissaan, että ajoi päin punaista, ja Lea pääsi huvittuneena seuraamaan sivusta, miten iso mafioso yritti kiemurrella vapaaksi rikesakosta.

Denise kertoi, että noina yhdessä vietettyinä päivinä – kun Lea nauroi pössytellessään ja Carlo hieroi leveää nyrkkeilijän niskaansa ja antoi hymyn silottaa ryppy otsaltaan – näki, että hänen vanhempansa olivat joskus olleet rakastavaisia. Näytti jopa siltä, että he kolme saisivat paikattua välinsä. »Me syötiin yhdessä kuin oikea perhe», Denise kertoi myöhemmin. Carlo »näytti meille, miten kiltti ja huolehtivainen hän oli». Eikä siitä päässyt mihinkään, että Leassa oli edelleen sitä jotain. Kaikesta tapahtuneesta huolimatta ja tyhjätaskunakin Deniseä äiti oli yhä omaa luokkaansa, kaunis calabrialainen metsänkeiju, jonka puhdashenkisyys oli jo vuosia sitten erottanut hänet muista Pagliarellen tytöistä. Denise oli varma, että Carlo rakastuisi

Leaan uudestaan. »En ajatellut isästä lainkaan pahaa», hän sanoi.

Lea ja Denise viettivät viimeistä lomapäiväänsä Milanossa 24. marraskuuta 2009. Naiset olivat palaamassa Calabriaan puoli kahdentoista yöjunalla. He pakkasivat tavaroitaan hotelli Lonsannassa. Carlo oli lainannut ystävänsä ison harmaan Chylerin, jolla hän veisi heidät asemalle matkalaukkuineen.

Nostaessaan laukkuja takakonttiin Carlo kysyi Deniseltä, tahtoisiko tämä vielä illastaa serkkunsa kanssa. Mukana olisivat Giuseppe-setä, Renata-täti ja näiden pojat, 18-vuotias Domenico ja 15-vuotias Andrea. Denisen kannattaisi tarttua tilaisuuteen ja viettää aikaa sukulaistensa kanssa, Carlo sanoi. Samalla hän ja Lea saisivat keskustella vielä muutamasta asiasta kahden kesken.

Deniselle se sopi hyvin. Hän lähti äitinsä kanssa kaupungille viime hetken ostoksille. Taivas oli pilvessä, lämpötila hipoi nollaa ja graniittirakennusten seinistä huokui kylmyys. Myöhemmin valvontakameran nauhalta näkyi, että Lealla oli musta talvitakki, jonka turkiskaulukset hän oli nostanut pystyyn, ja Denisellä oli paksu valkoinen takki, huppu päässä ja musta reppu selässä. Äiti ja tytär kuljeksivat kauppakujilla, lämmittelivät välillä kahviloissa ja haukkasivat syötävää McDonald'silla iloisina siitä, että saivat kerrankin olla yhdessä kaupungilla joutumatta vilkuilemaan taakse.

Tunti pimenemisen jälkeen, vähän ennen iltakuutta, Denise soitti Carlolle. Hän kertoi olevansa Lean kanssa Sempionen puistoon johtavan Arco della Pace -kaaren luona lähellä heidän hotelliaan. Hetken päästä Carlo saapui Chryslerillä, laittoi hätävilkut päälle ja huikkasi Deniselle ikkunasta, että serkut odottivat tätä syömään. Lea ei halunnut lähteä tyttärensä mukaan. Vaikka hänen välinsä Carloon olivat kohentuneet, hän ei mis-

sään nimessä tahtonut tavata miehen sukua. Carlo ehdotti, että hän heittäisi Denisen ensin veljensä perheen luo ja palaisi sitten hakemaan Lean kahdenkeskiselle illalliselle. Kun kaikki olisivat syöneet, Carlo ja Lea hakisivat Denisen ja lähtisivät kolmistaan asemalle. Naisille suunnitelma sopi. »Nähdään asemalla, *mama*», Denise sanoi Lealle hypätessään autoon. »Nähdään», Lea vastasi. »Otan tässä välissä lasillisen.»

Carlo vei Denisen Milanon kiinalaiskorttelin laidalla sijaitsevaan osoitteeseen Viale Montello 6. Harmaata sisäpihaa reu­nusti kuusikerroksinen, likainen ja hissitön kerrostalo, jossa oli toistasataa asuntoa. Aikoinaan rakennus oli kuulunut Maggiore Ospedale -sairaalalle, joka oli aloittanut toimintansa jo vuonna 1456 yhtenä Euroopan ensimmäisistä julkisista sairaaloista. Paikka oli päässyt rapistumaan ja lopulta autoitunut, kunnes 1980-luvulla Pagliarellen 'Ndrangheta oli vallannut sen heroii­ni- ja kokaiinibisneksensä keskuksiksi. Pohjakerroksessa toimi nyt puolenkymmentä kiinalaisten pyörittämää halpaliikettä – ruokakauppoja, pesuloita, tupakkakioskeja – joiden ikkunoi­den rullakaltereita koristivat värikkäät graffitit. Asunnoissa asui lähinnä Kiinasta, Romaniasta, Albaniasta, Puolasta, Eritreasta ja Nigeriasta tulleita maahanmuuttajia, joiden epäselvä laillinen asema takasi sen, etteivät he katsoneet lainvalvoja hyvällä. Loput asunnot olivat kymmenkunnan mafiaperheen hallussa. Carlo, Lea ja Denise olivat asuneet yhdessä niistä 1990-luvun alussa. Carlon isoveljet Vito ja Giuseppe perheineen asuivat talossa yhä. Näihin asuntoihin kuljetettiin joka vuosi tonneittain kokaiinia ja heroiiinia, jotka sitten pakattiin uudestaan ja vietiin muualle Eurooppaan.

Kello 18.30 Carlo jätti Denisen tämän Renata-tädin huostaan Bar Barbaraan, Viale Montellon päässä Piazza Baiamontilla sijaitsevaan kiinalaisten pyörittämään kahvilaan, ja lähti hakemaan Leaa. Denise tilasi espresson. Renata kertoi, että

illalliseksi olisi minestronekeittoa ja leikkeleitä. Denise sanoi, ettei ollut kovin nälkäinen, joten he menivät läheiseen aasialais-markettiin ostamaan hänelle mukaan pienen sushilajitelman. Denise yritti maksaa, mutta Renata ei ottanut sitä kuuleviin korviinsa.

Myöhemmin muistellessaan tapahtumia Denise tajusi, että siinä vaiheessa teeskentely loppui. Päästyään serkkujensa luokse Viale Montellolle toisen kerroksen asuntoon Denise söi sushinsa yksin. Sitten hän istui Renatan, Domenicon ja Andrian seurassa, kun he söivät keittonsa ja leikkeleensä television ääressä. Carlon maalailemasta iloisesta sukutapaamisesta ei ollut tietoaakaan, sillä serkut ramppasivat ulkona pitkin iltaa. Giuseppe-setä ei edes ollut kotona, mikä oli erityisen kummallista, koska sinä iltana televisiosta tuli tärkeä jalkapallo-ottelu AC Milan vastaan Barcelona. Deniseä ihmetytti toinenkin seikka. Aiemmin hän oli pitänyt Renata-tätiä mustasukkaisena vaimona, joka oli soitellut vähän väliä Giuseppen perään ja kyselty, missä mies oli, kenen kanssa, mitä tekemässä ja milloin hän palaisi. Denise pani merkille, että sinä iltana Renata ei soittanut Giuseppele kertaakaan.

Deniselle oli vuosien pakoilun aikana kehittynyt kuudes aisti tällaisten seikkojen suhteen, ja hänestä alkoi tuntua, että jotain oli vialla. Iltakahdeksan maissa hän yritti soittaa äidilleen. Numeroon ei saanut yhteyttä. Sekin oli outoa. Lea oli aina tarkka siitä, että puhelimen akku oli ladattu. Denise lähetti äidilleen tekstiviestin. »Jotain sen suuntaista kuin 'missä hitossa sinä olet?'» hän kertoi myöhemmin oikeudessa.

Jalkapallomatsi alkoi kello 20.40. Barcelona teki heti maalin. Denise lähetti Lealle vielä muutaman tekstiviestin. Vastausta ei edelleenkään kuulunut. Renata sanoi Deniselle, että tämä saisi huoletta polttaa perheen nähden – kukaan ei kertoisi Carlolle – ja illan mittaan Denise tajusi polttavansa ketjussa. Hänen

serkkunsa voihkivat ääneen, kun Barcelona teki toisen maalin juuri ennen puoliaikaa. Joskus yhdeksän jälkeen, juuri kun Denisen hermot alkoivat olla riekaleina, Giuseppe kurkisti ovelta, noteerasi ottelun tilanteen ja Denisen läsnäolon ja häipyi taas. Muutaman minuutin päästä Denisen puhelin soi. Se oli Carlo. Hän tulisi kohta hakemaan Denisen asemalle. Denisen pitäisi mennä odottamaan häntä Vito-sedälle ensimmäiseen kerrokseen.

Denise suukotti serkkujaan ja tätiään poskelle hyvästiksi ja laskeutui portaat alakertaan Viton asuntoon. Carloa ei vielä näkynyt, joten Viton vaimo Giuseppina keitti kahvit. Kello oli jo yli puoli kymmenen, eikä Denise ollut kuullut äidistään yli kolmeen tuntiin. Pakokauhun tunne hänen sisällään kasvoi. Jonkin ajan päästä Vito ilmestyi ovelle. Denise näki hänen takanaan käytävällä vilaukselta isänsä toisen asunnon ovella. Hänellä ei ollut ollut aavistustakaan, että Carlo oli rakennuksessa. Mutta sen sijaan että olisi tullut hakemaan Denisen Carlo jutteli Giuseppe-veljensä ja kahden muun miehen kanssa. Isä vilkaisi tyttärtään ja huikkasi, että tämä menisi autoon odottamaan. Denise meni kadulle ja löysi Chryslerin. Lea ei ollut autossa. Siinä vaiheessa kello oli kymmenen illalla. Kun Carlo tuli autoon, Denise kysyi heti: »Missä äiti on?»

»Jätin hänet kulman taakse odottamaan», Carlo vastasi. »Hän ei halunnut tavata muita.»

Vaitonaisena Carlo ajoi Viale Montellon takaiselle kadulle. Denise katseli häntä. Hän näytti Denisen mielestä hermostuneelta. Jokin hänen tavassaan ajaa, hän pystyi hädin tuskin keskittymään tiehen. »*Scossato*», Denise kuvaili myöhemmin. Poissa tolaltaan.

Leaa ei näkynyt kulman takana. Denise avasi jo suunsa, mutta Carlo keskeytti hänet. Lea ei odottanut heitä, Carlo seilitti, koska Lea oli pyytänyt rahaa ja hän oli antanut 200 euroa,

mutta Lea oli huutanut ettei se riitä, joten hän oli antanut vielä toiset 200 euroa, ja siitä huolimatta Lea oli häipynyt kiukuspäissään tiehensä. He eivät olleet syöneet illallista. Carlo sanoi, ettei ollut syönyt palaakaan.

Carlo vaikenä. Denise ei saanut sanaa suustaan.

Tiedäthän sinä äitisi, Carlo sanoi sitten. Minkä hänelle mahtaa.

Denise kysyi varovasti: »Missä äiti on nyt?»

»Ei aavistustakaan», Carlo vastasi.

Denisen mielestä isä oli surkea valehtelija. »En uskonut hänen puheitaan sekuntiakaan», hän sanoi myöhemmin. »En sanaakaan.» Carlon viime päivien ystävällisyys, ovien avaamiset, takin ylle auttamiset ja autoajelut – koko milanolainen *bella figura* -esitys – oli poissa. Carlo näytti kuin taantuneen. Hänestä huokui raakuus, miltei alkukantaisuus. Hän ei edes katsonut Deniseen. Ja silloin yhtäkkiä Denise tajusi. Illallinen serkkujen kanssa. Puhelut, joihin Lea ei vastannut. Loputon odottelu. Miesten hätäinen neuvottelu vastapäisen asunnon ovella. Lea oli ollut koko ajan oikeassa. Denise, joka oli kättänyt äitiä lähtemään kanssaan Milanoon, oli tehnyt hirvittävän virheen. »Tajusin kaiken», Denise sanoi myöhemmin. »Tajusin saman tien.»

Denise käsitti kaksi muutakin asiaa. Ensiksikin, että asialle oli myöhäistä tehdä enää mitään. Denise ei ollut puhunut äitinsä kanssa kolmeen ja puoleen tuntiin. Lea ei koskaan sammuttanut puhelintaan niin pitkäksi aikaan, ei ainakaan kertomatta siitä ensin Deniselle. *Se on jo tapahtunut*, Denise ajatteli. *Isä on jo ehtinyt tässä ajassa.*

Toiseksi isän vaatiminen tilille tapahtuneesta olisi itsemurha. Pysyäkseen itse hengissä hänen piti siltä istumalta hyväksyä Lean kohtalo ja ajatella asiaa tapahtuneena tosiasiana, jolle ei enää mahtaisi mitään. Samalla hänen piti esittää isälleen uskottavasti, ettei hänellä ollut aavistustakaan siitä mitä oli tapahtu-

nut, vaikka todellisuudessa hänellä ei ollut vähäisintäkään epäilyä. »Tajusin, etten enää voinut tehdä mitään äitini hyväksi», Denise kertoi myöhemmin. »Mutta isä ei saanut ymmärtää, mitä mielessäni liikkui.» Sisimmässään Denise pakotti ajatuksensa kohtalon ahdistavaan umpikujaan. »Ne hoitivat velvollisuutensa», hän ajatteli. »Näin tässä piti alusta saakka käydä. Se oli väistämätöntä», hän hoki itselleen. Ulospäin hän esitti samaa kuin oli hetkeä aiemmin aidosti ollutkin: huolestunutta tytärtä, joka etsi kadonnutta äitiään. Tapahtumien nopeus auttoi asiaa. Tuntui absurdilta, suorastaan epätodelliselta, että Denise oli hetkessä menettänyt äitinsä, parhaan ystävänsä ja ainoan ihmisen, joka oli todella tuntenut hänet. Hänen ei tarvinnut näytellä sitä, ettei ollut käsittänyt uutista. Hänestä jopa tuntui, että voisi palauttaa Lean henkiin, jos vain toivoi sitä riittävän hartaasti.

Siinä mielentilassa – Carlo typertyneenä, Denise esittäen että maailmassa oli vielä toivoa – isä ja tytär ajoivat ympäri Milanoa. »Kolusimme kaikki paikat, missä olimme käyneet», Denise kertoi. »Missä olimme juoneet lasilliset, missä syöneet pizzaa, hotellissa, Sempionen puistossa, McDonald'silla ja juna-asemalla, mistä isä osti matkaliput äidille ja minulle. Kiersimme koko kaupungin. Minä soitin ja tekstasin äidin puhelimeen jatkuvalla syötöllä. Mutta emme tietenkään löytäneet mitään emmekä ketään.»

Puolenyön maissa, kun juna Calabriaan oli juuri lähtenyt, Denisen puhelin pirahti soimaan. Hän hätkähti nähdessään näytöllä »mama». Toisessa päässä oli kuitenkin Marisa-täti, Lean sisko Pagliarellesta, ja samassa Denise muisti lainanneensa Milanon-matkalle serkkunsa puhelinta.

Denise kokosi itsensä ja kertoi Marisalle, että Leaa ei löytynyt mistään ja että he olivat myöhästyneet junasta. »Oletko kuullut äidistä mitään? Onko hän soittanut?» hän kyseli tädiltään.

Marisa-täti vastasi, että Lea oli yrittänyt soittaa puoli seitsemän maissa illalla, eikä Marisa ollut enää saanut siskoaan myöhemmin kiinni. Hän halusi vain varmistaa Deniseltä, oliko kaikki kunnossa. Denise vastasi, että Lean puhelin oli ollut mykkä koko illan.

»Ne hävittivät Lean», Marisa tokaisi Deniselle, joka istui autossa Carlon vieressä.

»Täti totesi sen kuin minkä tahansa arkipäiväisen asian», Denise kertoi myöhemmin. »Kuin hän olisi olettanut, että me kaikki osasimme odottaa sitä. Kuin me kaikki olisimme ajatelleet niin.»

Denise ja Carlo kiertelivät Milanoa puoli kahteen asti yöllä. Lopulta Denise sanoi, että kaikki paikat oli jo katsottu ja että katoamisesta pitäisi ilmoittaa poliisille. Carlo ajoi hänet santar-miasemalle. Päivystäjä ilmoitti, että katoamisilmoituksen saattoi tehdä vasta kahden vuorokauden kuluttua. Koska Carlo oli mukana, Denise ei voinut kertoa päivystäjälle, että oli pakoillut äitinsä kanssa vuosien ajan vieressään seisovaa miestä, joten hän vain kiitti tiedosta. He palasivat Renata-tädille, joka tuli avaamaan oven unenpöpperöisenä aamutakissa.

Renata hämmästyi kuullessaan, että Lea oli ylipäätään ollut kaupungissa. »Me tultiin yhdessä», Denise selitti. »Me ei vaan kerrottu siitä, ettei tulisi hankaluuksia.» Kolmikko seiso hetken ovensuussa. Denise tajusi katselevansa isänsä vaatteita. Tällä oli ollut samat vaatteet koko illan. Se oli tapahtunut tuo takki päällä, Denise ajatteli. Tuo paita. Nuo kengät.

Carlo rikkoi hiljaisuuden sanomalla, että menisi vielä etsimään Leaa, ja lähti autolleen. Renata sanoi, että Denise voisi nukkua Andrean huoneessa. Denise joutui kulkemaan sinne Renatan ja Giuseppen makuuhuoneen läpi. »Giuseppe ei ollut kotona», hän kertoi myöhemmin. »Ohitin sen mielessäni. Ohitin kaiken *vuoden ajan*. Olin kuin mitään ei olisi tapahtunut. Söin

niiden ihmisten kanssa. Työskentelin heidän pizzeriassaan. Kävin lomalla heidän kanssaan. Leikin heidän lastensa kanssa. Vaikka tiesin, mitä he olivat tehneet. Jouduin varomaan sanojani jatkuvasti. He väittivät, että äiti oli elossa, vaikka en ollut nähnyt häntä yli vuoteen. Esitin tietämätöntä. Mutta kyllä minä tiesin. Tiesin alusta saakka.»

II

Calabriassa Lea Garofalon katoamista ei tarvinnut selitellä. Mafiassa oli jopa oma termi niille, jotka yhtäkkiä vain katosivat: *lupara bianca* («valkoinen haulikko») – murha, josta ei jäänyt ruumista ja jota kukaan ei ollut nähnyt. Lean ja Carlon synnyinseudulla Pagliarellessa, syrjäisessä vuoristokylässä Italian jalkaterässä, paikalliset ymmärsivät olla sen koommin lausumatta Lean nimeä.

Ei häntä silti tyystin voinut unohtaa. Lean vaatimaton ensimmäisen kerroksen yksiö sijaitsi aivan keskustorin kupeessa talossa, jonka ikkunaluukut ja syöksytorvet oli maalattu pinkeiksi. Kylän neljäsataa asukasta olivat kuitenkin jo kauan sitten oppineet elämään haamujensa keskellä. Kolmen vuosikymmenen aikana Pagliarellessa ja sen naapurikaupungissa Petilia Policastrossa mafiakostoissa oli murhattu 35 ihmistä, mukaan lukien Lean isä Antonio, setä Giulio ja veli Floriano. Sellaisessa paikassa ja sellaisessa perheessä Lean katoaminen saattoi tuntua itsestään selvältä. Vuosia myöhemmin Marisa-sisko katseli kadulta Lean asunnon ikkunaa ja sanoi: »Lea halusi olla vapaa. Hän ei nöyrytnyt koskaan. 'Ndranghetan seuraajat pitivät sellaista asennetta hyvin omituisena. Hyvin vakavana. Vai haluat sinä olla vapaa? Maksat siitä hengelläsi.» Marisa tarkoitti, ettei kukaan voinut asialle mitään.²

Alessandra Cerreti tiesi, että moni kollega ajatteli samoin. Seitsemän kuukautta aiemmin hän oli siirtynyt Milanosta